

Riksförbundet Svensk Trädgårds rådgivare svarar på dina frågor
tisdagar, onsdagar och torsdagar kl 9–12, onsdagar dessutom kl 13–16.
Ring 08-758 86 36 eller e-posta radgivning@tradgard.org

Ska man gödsla med träaska?

FRÅGA: Jag fick nyligen höra att aska från braskaminen innehåller mycket kadmium och inte ska användas i odlingen. Jag har tidigare lagt askan på svarta och röda vinbärsbuskar och de har sett ut att må väldigt bra av det. Hur skadligt är det att äta bären? Jag har ätit av dem varje dag. Vad är symptomen på kadmiumförgiftning? Kan man analysera bären eller busken på något vis? Hur ska jag göra för att rätta till misstaget med askan?

SVAR: Det är bra att vara medveten om att askan är en riskfaktor för tungmetallen kadmium. Radioprogrammet *Odla med P1* har i samarbete med Örebro universitet analyserat träaska från lyssnare. Merparten av proverna innehöll kadmium. Mängden varierar från aska till aska, men de har haft värden på upp till tio gånger högre än gränsvärdet för kadmium i konstgödsel, vilket är anmärkningsvärt.

Kadmium kan finnas i konstgödsel (framförallt i fosforgödsel) men även i andra produkter vi använder i odlingen. Det förekommer naturligt i vissa jordar och det kan även komma som atmosfäriskt nedfall med ursprung i industriell användning. Växterna tar lätt upp kadmium ur jorden och det är främst via vegetabilier, som äts i stora mängder, som mjöl och gryn, vi får i oss det.

Har du lagt mycket aska på dina bärbuskar under lång tid är det naturligtvis större risk för farliga koncentrationer, än om det bara varit i ringa omfattning. Knappt 40 gram vedaska per kvadratmeter och år har varit en rekommenderad giva för fritidsodlare, för att inte överskrida gränsvärdet för kadmium. Läs gärna mer om gödsling med vedaska i artikeln i nr

Aska innehåller växtnäring, men även kadmium.

1/2014 av *Hemträdgården*. Vedaska gödslar växterna och är framförallt en bra kalium- och kalciumkälla. Och som du själv noterat, mår bärbuskarna bra av aska, men inte vi av för mycket kadmium.

Olika växtarter har även olika stort upptag av kadmium. I bladgrönsaker anrikas det lättare än det gör i t ex frukt och bär och det hoppas jag lugnar dig något. För oro är inte heller bra för hälsan. Upptaget varierar även mellan olika sorter och det finns *Salix*-kloner, som t o m används för att sanera jordar med höga kadmiumhalter, eftersom de är speciellt bra på att ta upp ämnet. Det är en långsiktig åtgärd och inte så lätt gjort i en hemträdgårdsodling.

Men jordar har även olika egenskaper och upptaget av kadmium påverkas även av detta. Generellt kan man säga, även om sambanden är komplexa, att hög mullhalt gör kadmium mindre tillgängligt för växterna, medan låga pH-värden gör det mer tillgängligt. Det är parame-

Röda vinbär.

trar du själv lättare kan påverka. Och tillför du ingen mer aska, så har du garderat dig helt för påspädningen av kadmium, som din aska kan ge.

Vill du vara absolut säker på att det inte finns förhöjd kadmiumhalt i din jord respektive gröda p g a askan, går det att göra analyser. Via hemsidan www.swedac.se hittar du ackrediterade analysföretag. Ett annat sätt är att plantera nya bärbuskar på ett nytt ställe i trädgården och odla prydnadsväxter eller anlägga gräsmatta där du tidi-

gare spridit mycket aska.

Har jag förstått det rätt är kadmiumförgiftning något som kommer smygande och kan ge nedsatt njurfunktion och bidra till benskörhet och cancer. Här är det sjukvården du ska vända dig till för mer information och eventuella provtagningar.

Läs gärna om aska i *Hemträdgården* nr 1/2014. Lyssna gärna till inslaget från den 12 september 2016 på www.sverigesradio.se/p1.

Vad är våra äpplen angripna av?

FRÅGA: Vad har hänt med våra äppelträd? Frukten ruttnar på träden med Astrakan och 'Signe Tillisch'. Även bladen blir ljusa. Vad kan vi göra för att de ska må bättre?

SVAR: Äpplena har drabbats av fruktmögel, *Monilia fructigena*, en vanlig svamp som angriper äpplen och andra frukter via bl a mekaniska skador på frukten och även insektsskador av t ex äppelvecklare och rönnbärsmal kan ha gett fruktmöglet möjlighet att infektera frukten. Det blir sedan bruna rötfäckor med gulvita mögelvärtor, som sit-

BILD: SONJA KARLSSON

ter i ringar. Sedan torkar frukterna in och blir fruktmumier. Svampen gynnas av fukt och täta träd med tätt sittande

frukt. Frukthemgel sprids även med getingar som flyger mellan frukt, och med vatten och regn.

Vissa år är svampen riktigt besvärlig och frågorna om denna sjukdom har varit många under senare år.

Träden och frukten är även drabbade av äppleskorv, vilket här syns som mörkare, mindre rundlar på frukten. Detta är en annan vanlig svampsjukdom på äpple. Sorten 'Signe Tillisch' är väldigt mottaglig.

Det är viktigt att du plockar bort angripen frukt, och inte låter dem ligga kvar under eller hänga kvar i trädet som mumier och därmed smitt-

spridare. Mindre mängd angripen frukt kan komposteras i en fungerande trädgårdskompost. Äppleskorv övervintrar framförallt på nedfallna blad, så försök även få bort dessa i möjligaste mån och sedan finfördela de blad som är kvar med t ex gräsklipparen, för att de snabbare ska brytas ner. Sedan gäller det att hålla träden förhållandevis luftiga med väl avvägd beskärning. Kartgallra i början på säsongen så att äpplena inte skaver och skadar varandra. För övrigt sköter du träden med vårlig, men måttlig gödsling med t ex brunnen stallgödsel. Den gula bladfärgen indikerar näringsbrist.

Vad finns i gräsmattan?

FRÅGA: Vi har problem med kråkor, som sprätter och vänder upp och ner på stora grästorvor för att hitta mat. Vi kan konstatera, att det finns larver under gräset. Kråkorna har alltså kommit på detta och kommer i stora flockar. Det ser ut som om vildsvin varit i farten och bokat. Vad göra, har ni något bra tips?

SVAR: Det är med största säkerhet larver av någon bladhorning (skalbagge), som gömmer sig i din gräsmatta. Vanligast förekommande är pingborren, *Amphimallon solstitialis* och trädgårdsborren, *Phyllopertha horticola*. Båda är skalbaggar som blir 10–20 mm långa med gulbrun till kopparglänsande färg.

Livscykeln skiljer sig mellan dem. Trädgårdsborren har en 1-årig och pingborren en 2–3-årig livscykel.

I slutet av maj och början av juni kläcks pupporna som övervintrat i marken. Upp kommer skalbaggar och svärmar. Det ser ofta ut som det "kokar" på gräsmattan av alla skalbaggsvingar, som reflekterar solljuset soliga förmid-

dagar. När de har svärmat och parat sig lägger honorna ägg i gräsmattan. Dessa kläcks efter några veckor. Larverna kryper ner i marken och börjar äta rötter, helst gräsrötter. I slutet på sommaren har trädgårdsborrelarverna vuxit färdigt (15 mm långa). Pingborrelarverna lever två till tre år i marken och blir 30 mm långa.

För att slippa framtida angrepp kan du låta fåglarna kalasa på larverna nu på hösten. Rätta sedan till gräsmattan och så gräsfrö på nytt.

Till våren ställer du ut gula hinkar med vatten, som skalbaggar dras till och drunknar i, samt försöker fånga så många vuxna skalbaggar som möjligt, med insektsåvar eller liknande. I slutet av juli till början av augusti, när

BILD: HENRIK BOJIN

larverna har börjat växa till sig, kan du ta till biologisk bekämpning och vattna ut insektsparasitära nematoder mot larverna. Larverna dör när de infekteras av

nematoderna som går att beställa på nätet om din lokala trädgårdshandlare inte kan ta hem dem. Och till hösten får fåglarna kalasa på de larver som finns kvar.

Bruna tomater?

FRÅGA: En del av mina tomatkartor ser ut att till hälften bestå av choklad. Jag har aldrig sett detta förut och undrar vad det är och beror på?

SVAR: Dina tomater har fått pistillröta. Då bildas torra, bruna, insjunkna partier i pistilländan av tomaten. Skadan stannar kvar där och sprider sig inte till hela tomaten. Olika sorter har olika känslighet att utveckla detta. Pistillröta kan orsakas av kalciumbrist i växten när tomaterna bildas. Ojämn bevattning och vattenupptag kan bidra till att plantan inte fått upp tillräckligt med kalcium. När rotsystemet är välutvecklat uppstår skadan inte lika lätt.

Blanda t ex algmjöl i växtbädden vid planteringen för mer kalcium i jorden. För övrigt gödslar du som du brukar. Du kan även slamma upp finmald trädgårdskalk och vattna ut det i jorden för effekt nu. Och som sagt se till att plantorna har jämn tillgång på vatten. Den friska delen av tomaten går bra att äta.

Pistillröta på tomat.

BILD: BAILEY NURSERYS/SPLENDOR PLANT

Kentuckyblåregnet SUMMER CASCADE ('Betty Mathews') ska klara zon 4. Det presenterades i Hemträdgården nr 4/2016.

Mer om blåregnet!

I förra Hemträdgården skrev vi om blåregnet på flera ställen. En läsare har reagerat på att kentuckyblåregnet, *Wisteria frutescens* var. *macrostachya* inte nämns, med tanke på att det anges som hårdigare än både japanskt blåregnet, *Wisteria floribunda*, och blåregnet, *Wisteria sinensis*. Erfarenheter av kentuckyblåregnet är ännu begränsade, men klarar det sig t o m zon 4, som utlovats och inte fryser tillbaka årligen, kan fler njuta av blåregnet på en solig och väl-dränerad plats i trädgården. Kentuckyblåregnet 'Blue Moon' sägs dessutom remontera och rekommenderas att endast beskåras efter blomningen.